

νονται. Τοῦτο δὲ ἔχει μεγάλην ἐπιστημονικὴν σημασίαν διότι ἐν Κνωσῷ μὲν καὶ Φαιστῷ δὲν δύναται ποτὲ νὰ ἔξερευνηθῇ τελείως τὸ Μεσομινωϊκὸν ἀνάκτορον διότι οὐδεὶς ἔχει τὸ θάρρος νὰ καταστρέψῃ τὰ ὑπάρχοντα Ὅστερομινωϊκὰ τὰ καλύπτοντα τὰ παλαιότερα. Ἐνταῦθα δῆμως οὐδὲν σοβαρὸν κώλυμα ὑπάρχει ἵνα ἔξερευνηθῇ τελείως τὸ Μεσομινωϊκὸν ἀνάκτορον. Σώζονται δὲ εὐτυχῶς οἱ τοῖχοι τούτου εἰς ἴκανὸν ὑψος, ὅπερε τὴν ὁρίστική αὐτοῦ ἔξερευνήσις θὰ μᾶς διδάξῃ καὶ τὸ σχέδιον καθ' ὃ ὠκοδομήθη, καὶ τὸν τρόπον τῆς τοιχοδομίας, καὶ τῶν κονιαμάτων καὶ τῶν πατωμάτων κατὰ τὴν μεμακρυσμένην ἔκεινην περίοδον. — Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἐφετεῖναι ἔρειναι, οὔτε ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα ὑπάρχουσι παλαιότερα οἰκοδομήματα, οὔτε ἐκτίσθησαν ἄλλα κτίρια ἐπὶ τῶν ἔρειπίων, τὰ συμπεράσματα τῶν ἔρευνῶν μας θὰ ἔμεναι σαφέστερα.

γ') Ἐθεβαιώθη ὑπαρξίς ἔρειπίων εὑρείας πόλεως περὶ τὰ ἀνάκτορα καὶ συγχρόνου πρὸς ταῦτα.

δ') Ἐξηκριβώθη ἡ θέσις τῆς συγχρόνου νεκροπόλεως.

ε') Ἐδιδάχθημεν διτὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀνακτόρων δὲν ἔγκατελείφθη τελείως δ τόπος, ἀλλ' ἐκτίσθη ἡ νέα πόλις ἡ Ὅστερομινωϊκὴ 3 - 4 μίλια δυτικάτερον τῆς παλαιᾶς.

IΩ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

Ἐφορος τῆς Θ' Ἀρχαιολ. περιφερείας

I' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Περιοδεῖαι, περισυλλογὴ καὶ μεταφορὰ ἀρχαίων, ἔρευναι, σκαφαὶ καὶ τυχαῖα εὑρήματα κατὰ τὸ 1918.

Γεωμετρικὸς τάφος εἰς Μάλια.

Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 δ Ἱωάννης Βλάχος κάτοικος τοῦ χωρίου Μάλια Πεδιάδος κατασκεύαζων δεξαμενὴν εἰς τὸν εἰς θέσιν Τροχάλιον τοῦ προσέκουφεν εἰς πλάκας καὶ ἀρχαῖα πήλινα ἀγγεῖα εἰς μικρὸν βάθος ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας. Ὁ δῆμαρχος τοῦ χωρίου διέταξε τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας, καὶ εἰδοποίησε τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπρόκειτο περὶ τάφου γεωμετρικοῦ ἀποτελουμένου ἐκ μεγάλων πλακῶν μῆκος 75 - 90 ἑκατ. ἔκαστης εἰς βάθος 85 ἑκατ. Ὁ τάφος περιεῖχε πέντε ὀστεοδόχους κάλπας, ὃν τρεῖς ἀκέραιοι, περιέχουσαι ὀστᾶ τεκαυμένα· αἱ σωζόμεναι κάλπαι διατηροῦσι καὶ τὰ σκεπάσματά των ἔχοντα σχῆμα λοπάδων κωνοσχήμων· ἡ διακόσμησις τῶν καλπῶν συνίσταται ἐξ ἀπλῶν καστανοχρόων ζωνῶν ἔξιτηλων νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον. Μετὰ τῶν

καλπῶν συνευρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ καὶ εἴκοσιν δύλλα πήλινα ἀγγεῖα γεωμετρικῆς ἐποχῆς, ἥτοι λεκάναι μεγάλαι, πρόχοι, κύαθοι, πινάκια καὶ μυροδόχα ἀγγεῖα. Τὰ πλεῖστα σώζουσι τὴν ἀπλῆν γεωμετρικὴν διακόσμησιν ἀμυδράν. Εἶναι προϊόντα ἐπαρχιακοῦ ἐργαστηρίου γεωμετρικῶν χρόνων. Οὐδὲν μεταλλικὸν ἀντικείμενον εὑρέθη ἐν τῷ τάφῳ. Τὰ ἀρχαῖα μετεκομίσθησαν καὶ κατετέθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου.

Λαξευτὸς οίκογνειακὸς τάφος παρὰ τὴν Κνωσόν.

Εἰς θέσιν «Κάμπον» παρὰ τὴν Κνωσὸν ἐφάνησαν κατόπιν συνεχῶν βροχῶν ἐν τῇ δημοσίᾳ δῦνῳ βυθίσματά τινα, περὶ ὧν ἡγέρθη ἡ ὑπόνοια ὅτι θὰ ἔσται τάφοι. Ἐκ τῆς γενομένης σκαφῆς ἐξηκριβώθη ὅτι ἔσται φρεατοειδεῖς μικροὶ δεξαμεναὶ ὑδατος λαξευθεῖσαι εἰς τὸν μαλακὸν βράχον κατὰ τὴν ἐνετικὴν ἢ τουρκικὴν ἐποχὴν· τοῦτο κατεφάνη ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς εὑρεθέντων διστράκων φερόντων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τὸ γνωστὸν πραυινωπὸν ἢ κιτρινωπὸν στιλπνὸν γάνωμα (τὰ λεγόμενα σήμερον μολυβωτὰ ἢ *ἀλειφτά*). Πιθανῶς τὰ ὀρύγματα ταῦτα είχον σκάφη ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα κατεσκηνωμένου τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν τοῦ Χάνδακος (1646 - 1669).

Μετὰ τὴν δοκιμαστικὴν ταύτην ἐργασίαν προέβην εἰς τὸν καθαρισμὸν λαξευτοῦ τάφου ρωμαϊκῶν χρόνων κειμένου εἰς τὸν κῆπον τοῦ 2 χιλιόμετρα βορείως τῆς Κνωσοῦ κειμένου Τεκὲ τοῦ Χανιαλῆ· τὸ ὑπέρθυρον τοῦ τάφου τούτου είχεν ἀναφανῆ πρὸ τινων ἐτῶν.

Ο τάφος ἔχει λαξευθῆ εἰς τὸν μαλακὸν βράχον (κούσκουραν) τετράγωνος θαλαμοειδῆς, καὶ ἔχει μῆκος 2,77, πλάτος 2,22 καὶ ὑψος ἀπὸ τῆς δροφῆς του μέχρι τοῦ δαπέδου 1,68. Ἡ πύλη τοῦ ἀπετελέσθη ἐκ δύο μεγάλων δγκολίθων ἔστοι πώρου λίθου ὡς παραστάδων, ἐξ ὁμοίου μονολίθου ὑπερθύρου, καὶ ἄλλου ὡς κατωφλίου· πλάξτετράγωνος παχεῖα εὑρεθεῖσα μετακινημένη ἔκλειεν ἀρχικῶς τὴν πύλην τοῦ τάφου καλῶς.

Εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ τάφου, ἥτοι τὴν τοῦ βάθους καὶ τὰς ἑκατέρωθεν ἔσται ίδιαιτέρως βαθύτερον λαξευμέναι ἐν τῷ βράχῳ τρεῖς κλίναι πρὸς ἀπόθεσιν τῶν νεκρῶν ἔχουσαι μῆκος περὶ τὰ δύο μέτρα ἑκάστη καὶ πλάτος περὶ τὰ 90 ἑκατ. Τὸ ἐν ἄκρον ἑκάστης κλίνης ἔχει ἀφεθῆ ὑψηλότερον, ἵνα χρησιμεύῃ ὡς προσκεφάλαιον τοῦ νεκροῦ ἀνωθεν ἑκάστης κλίνης εὑρισκομένης εἰς ὑψος ἡμίσεος μέτρου ἀπὸ τοῦ δαπέδου, σχηματίζεται λαξευτὴ ἡμικυκλικὴ καμάρα· εἰς τὸ τύμπανον τῶν δύο πλαγίων καμα-

ρῶν ἔχει λαξευθῆ μικρὰ κόγχη ἐν εἴδει ἄρματος.¹ Ή δροφὴ τοῦ τάφου ὡς καὶ τὸ δάπεδον εἰναι λαξευμένα εἰς τὸν βράχον καὶ ἐπίπεδα. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δαπέδου ὑπάρχει λαξευτὸς λάκκος δροθογωνίου σχήματος ἔχων μῆκος 87 ἑκατ. πλάτος 59 καὶ βάθος 30. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχον πολλὰ δοτᾶ προφανῶς ἦτο δοτεοδόχη, εἰς ἣν ἀπέθετον τὰ δοτᾶ τῶν προτεθαμένων εἰς τὰς κλίνας, ἵνα οἰκονομῶσιν ἐπ'² αὐτῶν χῶρον διὰ τὴν ἀπόθεσιν· νέων νεκρῶν.

Καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν κλινῶν εύρεθησαν τεθαμένοι νεκροὶ ἄκαυτοι· τὰ δοτᾶ ἐφαίνοντο καλῶς, ἀλλ᾽ ἥσαν ἀποσαθρωμένα ἐκ τῆς ὑγρασίας καὶ μετακινημένα ἐν μέρει ἐκ τῆς καταπτώσεως τεμαχίων βράχου καὶ ἐκ ζώνων διαιτωμένων κατὰ καιροὺς ἐν τῷ νεκρικῷ θαλάμῳ, δι' ὃ καὶ τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου ἥτοι τὰ πήλινα καὶ ὑάλινα ἀγγεῖα εἶχον μετακινηθῆ ἐν μέρει καὶ ἀνατραπῆ καὶ τινὰ εἶχον θραυσθῆ.

Ἐνδρέθησαν ἐντὸς τοῦ τάφου μάλιστα ἐπὶ τῶν κλινῶν τὰ ἔξης:

1) **Πήλινα**, τέσσαρα ἀγγεῖα, ὧν τὰ μὲν τρία μόνωτοι ἀπλοὶ κάθωνες ἔχοντες καστανόχρουν ἀλοιφὴν ἔξωθεν καὶ ζώνας αὐλακωτάς, τὸ δὲ τέταρτον μικρὸν μυροδόχον δοχεῖον.

2) **Υάλινα** μυροδόχα ληκύθια εἴκοσιν ἀκέραια διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων, καὶ θραύσματα ἀλλων τόσων περίπον. Τὰ πλεῖστα ἔχουσι μακρὸν σωληνωτὸν λαιμόν.

3) **Δύκρινοι** τέσσαρες πήλινοι τοῦ συνήθους σχήματος τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων οἱ δύο φέρουσιν ἄνω ἐκτύπους παραστάσεις, ὁ μὲν εἰς μονομάχον Ρωμαίον, ὁ δὲ ἐτερος Ἐρωτος ἐσκενασμένου ὡς Ἡρακλέους.

4) **Ἐλεφάντινοι** μικρὸν σκεῦος κυλινδρικοῦ σχήματος φέροντα καὶ πῶμα καλῶς προσαρμοζόμενον ἔχει ὑψος 5 ἑκατ. καὶ πλάτος 3. Εἶναι πιθανῶς μυροδόχη ἡ δακτυλιοθήκη.

5) **Νομίσματα** χαλκᾶ λίαν κατιωμένα ἐννέα· πιθανώτατα εἶχον τεθῆ εἰς τὰ στόματα τῶν νεκρῶν ὡς δόθοις τοῦ Χάρωνος (δανάκαι)³ τρία τούτων τὰ κάλλιον διατηρούμενα καθαρισθέντα ἐν τῷ Μουσείῳ ἐφάνησαν διτὶ εἰναι τοῦ Κοινοῦ Κρητῶν φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Ἐκ τούτων δρᾶται ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ τοῦ τάφου⁴.

¹ Τὰ δύο εἰναι τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Σθορώνου (Numism. de la Crète, Maccon 1890) ἐν σελ. 352 Πίν. XXXV 23 περιγραφόμενα φέροντα ἐμπροσθεν ΑΥΤ. ΚΑΙC. ΤΡΑΙ. ΑΔΡΙΑΝΟC. ΣΕΒ κεφαλὴν Ἀδριανοῦ πρὸς δεξιά, δημιούργον τοῦ ΚΟΙΝΟΝ ΚΡΗΤΩΝ Ἀσκληπίδος δρθίος κατὰ μέτωπον βλέπων πρὸς ἀριστερὰ ἡμίγυμνος στηριζόμενος εἰς τὴν βακτηρίαν του. Τὸ τρίτον εἰναι τὸ ὑπ' ἄριθ. 26 τοῦ αὐτοῦ Πίνακος τὸ φέρον πάλιν κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ

Τὰ ἀνωτέρω κατετέθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, διετηρήθη δὲ ὁ τάφος ἀνοικτός, ὡς καλὸν δεῖγμα λαξευτοῦ τάφου οἰκογενειακοῦ ρωμαϊκῶν χρόνων.

Πρωτομινωϊκὸς τάφος Πύργου.

Περὶ τῆς σκαρῆς καὶ τῶν εὑρημάτων τοῦ σημαντικωτάτου τούτου τάφου ἵδε Ἱδιαιτέραν δημοσίευσιν εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ παρόντος Δελτίου.

Μινωϊκὸς συνοικισμὸς Ἀγ. Θεοδώρων.

Κατὰ τὸ 13 χιλιόμετρον ἀνατολικῶς τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὸν λαιμὸν μικρᾶς χερσονήσου παρὰ τὴν παραλίαν εἰς θέσιν καλούμενην Ἀγ. Θεοδώρους (ἐκ τῶν ἐρειπίων μικρᾶς παλαιᾶς ἐκκλησίας) εἶχον παρατηρήσει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τοίχους κτισμάτων ὑπερέχοντας τῆς ἄμμου ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἔξετασιν τῶν ἐρειπίων εἶχον εὑρεῖ καὶ λίθινον πέλεκυν ἐξ αἵματίτου, καὶ φαινόμενοι τοῖχοι ἀπετελοῦντο ἐκ μεγάλων βραχωδῶν λίθων ἀκατεργάστων, εἶχον ὑποθέσει διτὶ θάλασσας περὶ κτισμάτων νεολιθικῆς ἐποχῆς. Πρὸς ἔξακριβωσιν τοῦ πράγματος ἔθεωρησαν καλὸν κατὰ τὸν Ιούλιον τοῦ 1918, ἀφ' οὗ ἐπεράτωσα τὸν καθαρισμὸν τοῦ πλησίον κειμένου τάφου τοῦ Πύργου, νὰ ἀνασκάψω ἐν ἐκ τῶν φαινομένων οἰκοδομημάτων εἰργάσθην ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διὰ 5 - 6 ἐργατῶν. Ἀπεκάλυψα δροθογώνιον οἰκοδόμημα μήκους ἔξωτερικοῦ μετρ. 13,20 καὶ πλάτους ὑπὲρ τὰ 6 μέτρα. Διηρεύτο διὰ μεσοτοίχου εἰς δύο διαμερίσματα, ὧν τὸ μεγαλύτερον μήκους 8 μέτρων ἐστωτερικῶς, καὶ τὸ μικρότερον 3,50. Οἱ ἔξωτεροι τοῖχοι ἀπετελοῦντο ἐκ μεγάλων ὅγκολιθων ἀκατεργάστων σκληροῦ τιτανολίθου ἐσφέτο μόνον διατάτος δόμος διαρηγμένων καὶ διὰ θεμέλιον τοῦ κτίσματος εἰς τὸ ἐστωτερικὸν δόμως τοῦ οἰκοδομήματος εἴσοδον κρημνισμένους καὶ μικροτέρους λίθους φαμιμιτικὸν ἔστοινος, ἐξ ὧν εἰκάζω διτὶ οἱ ἀνώτεροι δόμοι καὶ διὰ μεσότοιχος ἀπετελοῦντο ἐκ τοιούτων λίθων. Η ἐπίχωσις τοῦ οἰκοδομήματος ἥτοι μικρὰ ἥτοι 50 - 80 ἑκατ. καὶ συνίστατο ἐκ τῶν κρημνισθέντων τοίχων καὶ γῆς μαύρης ἐκ τοῦ πυρός, διότι φαίνεται διτὶ τὸ οἰκοδόμημα κατεστράφη διὰ πυρός. Περὶ τὸ μέσον τοῦ μεγάλου δώματος κείται κατὰ χώραν λιθίνη βάσις κίονος κυλινδρικὴ στερεωμένη ἐντὸς τοῦ στερεοῦ ἔδαφους ἔχουσα διάμετρον 47 ἑκατ. διάμετρος 8,50 μέτρων.

Αὐτοκράτορος ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΛΙΣ ΑΔΡΙΑΝΟC καὶ διπλούργον τοῦ ΚΟΙΝΟΝ ΚΡΗΤΩΝ Νίκην βαδίζουσαν πρὸς ἀριστερὰ κρατοῦσαν διὰ τῆς δεξιᾶς διάδημα καὶ διὰ τῆς αριστερᾶς φοίνικα.

κίων ὁ ὅποῖς θὰ ἐπάτει ἐπ' αὐτῆς θὰ ὑπεβάσται τὴν στέγην τοῦ μεγάλου δωματίου. Τὸ μικρότερον δωμάτιον ἔχοησίμενε πιθανῶς· ώς μαργειρεῖν, διότι εὔρον ἐν αὐτῷ τὰ ἵχνη ἐστίας καὶ ξύλα βελονοειδῆ κεκαυμένα, καὶ πλησίον πλάκα ἔχουσαν τρεῖς κυκλικοὺς λάκκους, δύο μεγαλυτέρους πρὸς ἀπόθεσιν ὑδριῶν καὶ τὴν ἄλλην μικροτέραν διὰ μικρότερον ἀγγεῖον (ὅ σημερινὸς *σταμνοστάτης*).

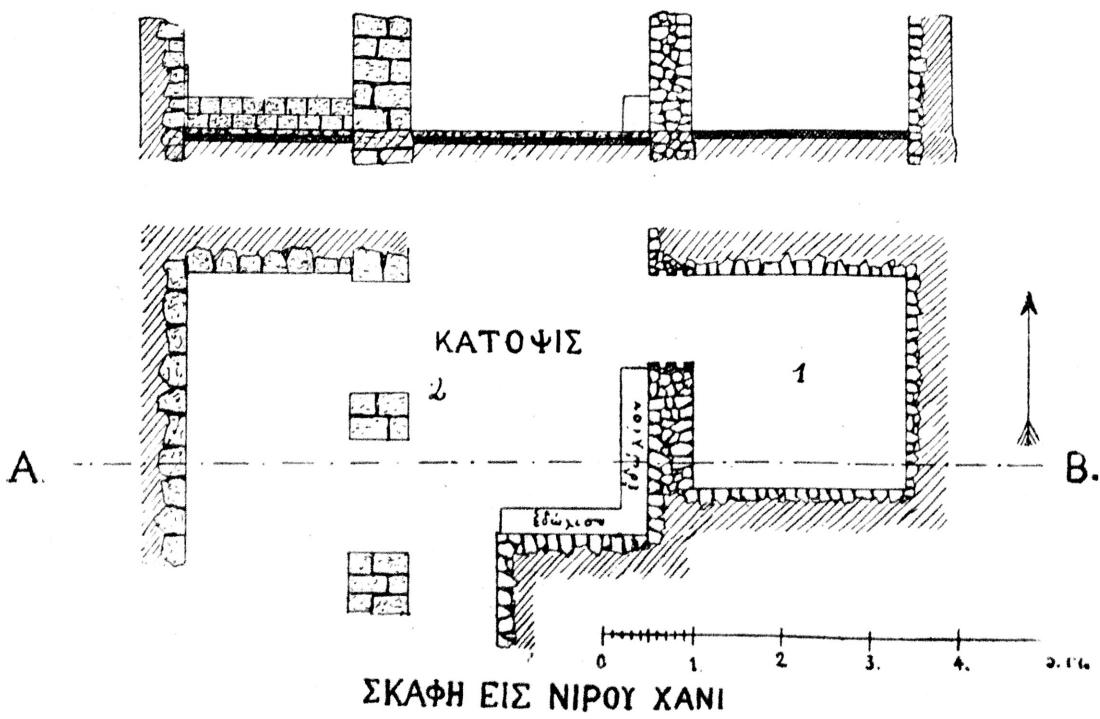
Ἐντὸς τῶν δύο δωματίων συνέλεξα ἀφθονα τμῆματα καὶ θραύσματα πίθων μινωϊκῶν φε-

καὶ ἂλλαι ὅμοιαι οἰκίαι φαίνονται πέριξ μὴ σκαφεῖσαι. Προφανῶς ἔχομεν συνοικισμὸν ναυτικὸν καὶ ἀλιευτικὸν μινωϊκῶν χρόνων.

Συνοικισμὸς καὶ μέγαρον εἰς Νίρου Χάνι.

Κατὰ τὸ 14 χιλιόμετρον ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἀνατολικῶς εἰς θέσιν καλουμένην τοῦ *Νίρου τὸ Χάνι* παρὰ τὴν παραλίαν εἰς μικρὸν ἔξαρμα τοῦ ἐδάφους ἀμέσως ἀνωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ οἱ χωρικοὶ εἰλον πρὸ τριακονταετίας ὀρύξει λάκ-

ΤΟΜΗ Α.Β.

Εἰκ. 18.

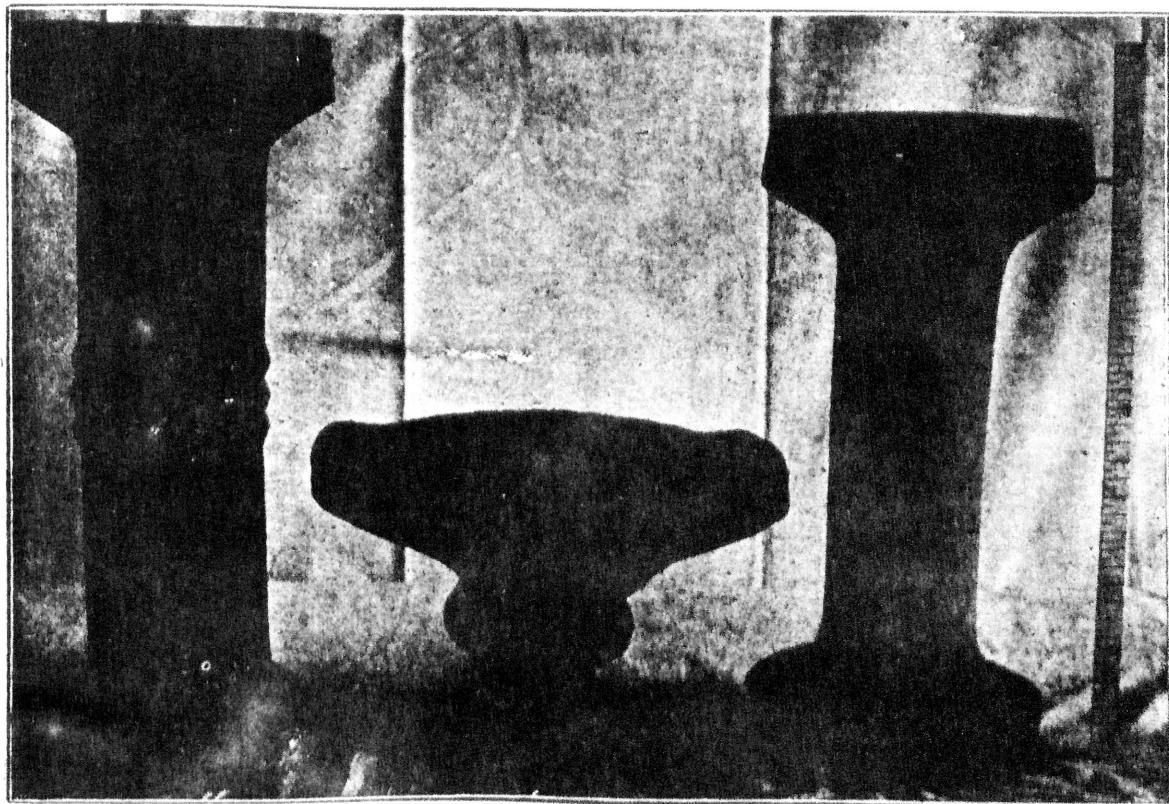
ρόντων πλαστικῶς δεδηλωμένα σχοινοειδῆ θέματα καὶ ἀλοιφήν καστανέρυθρον πρὸς τούτοις παρετηρήθησαν καὶ θραύσματα κυάθων καὶ ποτηρίων μεσομινωϊκῆς πιθανῶς ἐποχῆς. Εὑρέθη πρὸς τούτοις τὸ ἡμισυ μεγάλου πρωτομινωϊκοῦ εἰδώλου ἐκ σχιστολίθου δμοίου πρὸς τὰ εὐρεθέντα ἐν τῷ τάφῳ Πύργου (ἴδε ἀνωτέρω). Εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν χωμάτων καὶ δύο χαλκαῖ περόναι ἀγκιστροειδεῖς καὶ δεκάς πηλίνων σφαιρῶν τετρουπημένων μεγέθους μεγάλου μήλου, αἱ ὅποιαι πιθανώτατα ἔχρησιμοποιοῦντο εἰς ἀλιευτικοὺς σκοπούς.

κον, ἐξ οὐ ἐξήγαγον πολλὰς δεκάδας τῶν κοινῶν ἀπλῶν μινωϊκῶν κυάθων, καὶ τινὰ ἄλλα μεγαλύτερα ἀγγεῖα οἱ χωρικοί, ώς συνήθως, ἐπίστευσαν ὅτι ἐδῶ θὰ ἥτο τὸ καμίνι, ὅπου οἱ παλαιοὶ ὥπτουν τὰ ἀγγεῖα των. Τρία ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἀγγείων τὰ κάλλιστα καὶ ἀκέραια παρέλαβε τότε ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἴδιοκτήτου τοῦ ἀγροῦ ὁ φιλάρχαιος ἔμπορος Ἡρακλείου κ. Χριστοφ. Ἀνερράψης καὶ διατηρήσας αὐτὰ ἐπιμελῶς τὰ ἐδώρησεν ἐσχάτως εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, ἀφ' οὐ ἐπληροφορήθη ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου τούτου

είναι τὰ ἐν τῇ εἰκόνι 20 ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 6. Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἄγρου καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ παρακειμένου ὅρμου παρατηροῦνται ἀφθονα ὅστρακα μεσομινωϊκῆς καὶ ὑστερομινωϊκῆς Α΄ ἐποχῆς, ὡς καὶ τοιχία τινὰ ἀποκαλυφθέντα διὰ καταβρώσεως τῆς θαλάσσης καὶ τῶν βροχῶν. Ἐπὶ τοῦ ἔξαρματος τοῦ ἄγρου παρετηρήσαμεν ἐγώ καὶ ὁ συνάδελφος κ. Χατζιδάκις καὶ τεμάχια γυνψίνων πλακῶν. Καὶ τὰ μὲν κτίσματα καὶ τὰ ὅστρακα ὑποδηλοῦσι τὴν ὑπαρ-

χους μεγάλου οἰκοδομήματος, οὐ ἐκαθάρισα μέχρι τοῦ δαπέδου δύς δωμάτια (εἰκ. 18), ὑπελόγισα δὲ προχείρως καὶ τὸ ὅλικὸν ἐμβαδὸν τοῦ οἰκοδομήματος περὶ τὰ χίλια τετραγωνικά μέτρα.

Ἐκ τῶν δύο δωματίων τὸ μικρότερον ὑπ' ἀριθ. 1 είναι τετράγωνον (μετρ. 2,40 × 2,40) καὶ είναι ἔκτισμένον διὰ λογάδων λίθων καὶ πηλοῦ καὶ σώζει καὶ τὸ ἔξι ἀσβέστον χρῖσμα ἐνιαχοῦ κοσμούμενον δι' ὅριζοντίων ἐπαλλήλων ζωνῶν ἐρυθροῦ καὶ κυανωποῦ χρώματος. Τὸ

Εἰκ. 19. Λίθινοι λαμπτήρες σκαφῆς εἰς Νίρου Χάνι.

ξιν παραλίου μινωϊκοῦ συνοικισμοῦ, ἥ δὲ ὑπαρξίεις τῶν γυνψίνων πλακῶν ἐπὶ τοῦ ἔξαρματος παρείχειν ἔνδειξιν σημαντικοῦ οἰκοδομήματος. Ἐθεώρησα ἀρά σκόπιμον δτε κατὰ τὸν Ιούλιον τοῦ 1918 εὑρισκόμην εἰς τὰ μέρη ταῦτα διὰ τὴν σκαφὴν τοῦ τάφου Πύργου καὶ τῶν Ἀγ. Θεοδώρων νά τενεργήσω δοκιμαστικήν τινα σκαφήν, ἐπιτρέφαντος τοῦτο προθύμως τοῦ σήμερον ἴδιοκτήτου τοῦ ἄγρου κ. Ἐμμ. Λαγουδάκι. Ἡ σκαφὴ διήρκεσεν τρεῖς ἡμέρας δι' ἐργατῶν ἔξι ἥρνοιξα τάφρους δοκιμαστικὰς καὶ ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐπέτυχον τοί-

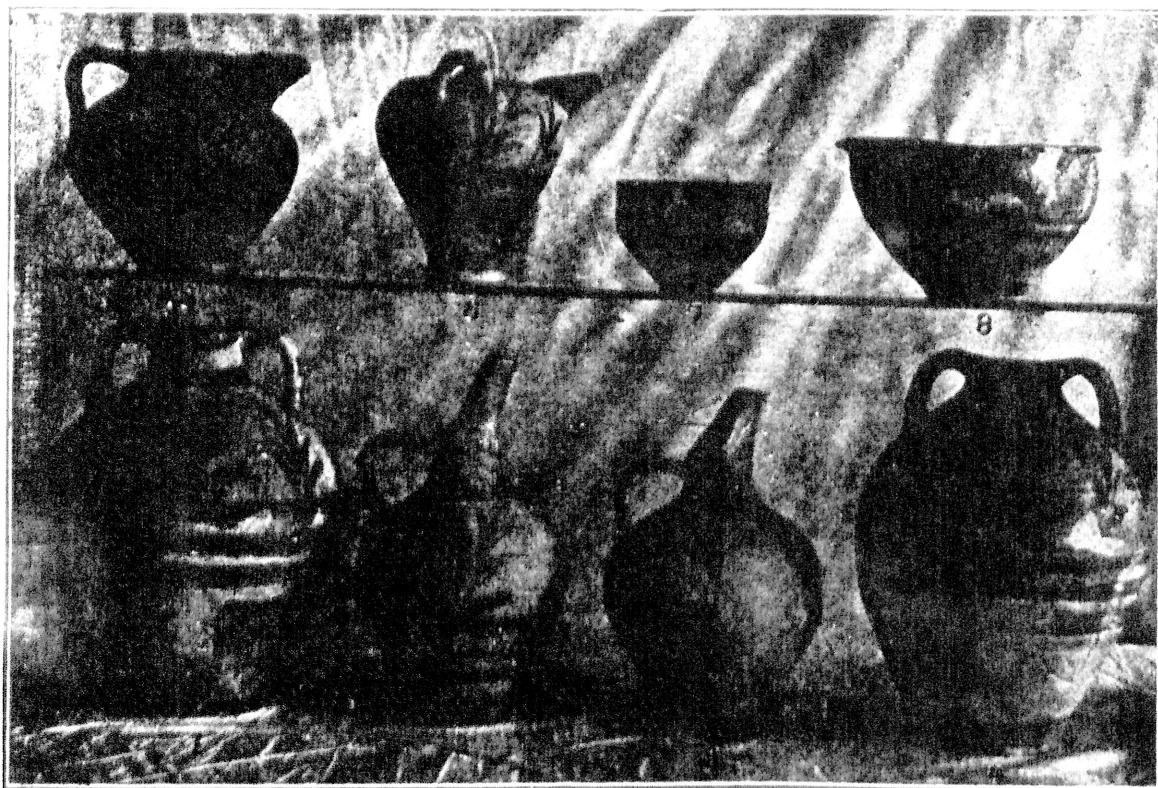
μεγαλύτερον δῶμα (ἀριθ. 2) ἔχει τὸν βόρειον καὶ δυτικὸν τοῖχον ἔκτισμένον διὰ ἔστων λίθων πώρων ίσοδομικῶν καὶ διαιρεῖται εἰς δύο τμῆματα διὰ τριῶν τετραγώνων στύλων ἔξι δημοίων ἔστων λίθων εἰς τὸν ἀνατολικὸν καὶ νότιον τοῖχον αὐτοῦ σώζονται ἑδώλια ἐκ γύψου οἴλα καὶ εἰς τὰ ἄλλα κρητικά ἀνάκτορα. Τὰ δωμάτια διατηροῦνται μέχρι ὑψους 1,50 καὶ είναι κατεσκευασμένα μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, καὶ θὰ εἶχον καὶ δεύτερον δροφόφον, διότι εἰς διάφορα ὑψη τῆς ἐπιχώσεως εὑρέθησαν καὶ κύathοι καὶ ἄλλα ἀγγεῖα καὶ πολλαὶ γύψιναι πλάκες καὶ

τιμήματα ἄλλων γυψίνων ἑδωλίων, πάντα δὲ ταῦτα προφανῶς κατεκύλισαν ἐκ τοῦ ἄνω ὁρόφου κατὰ τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τοῦ μεγάρου. Αἱ γύψιναι πλάκες θὰ προέρχωνται ἐκ τῆς πλακοστρώσεως τοῦ ἀνωγείου, δμοίως καὶ τὰ τιμήματα τῶν ἑδωλίων.

Τὰ δάπεδα τῶν δύο ἴσογείων δωματίων διατηροῦνται καλῶς, καὶ τὸ μὲν τοῦ δωματίου 1 ἀπετελέσθη ἐκ στερεοῦ συμπιλήματος ἀσβέστου,

ἀνθράκων, τῆς δόπτήσεως τῶν ξεστῶν λίθων καὶ τοῦ μαυρισμένου ἀσβεστοκονιάματος.

Ἐντὸς τοῦ μικροῦ δωματίου παρὰ τὸν νότιον τοῖχον εὑρέθησαν ἵσταμενοι ἡ πλαγιασμένοι τέσσαρες λίθινοι λαμπτῆρες, ὃν οἱ τρεῖς ἀκέραιοι ἀλλὰ βεβλαμμένοι ἐν μέροι ὑπὸ τοῦ πυρὸς εἰκονίζονται ἐν τῇ εἰκόνι 19. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ διατηρῶν μόνον τὸ ἄνω μέρος εἶναι ὁ κάλλιστος τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων· εἶναι ἐκ

Eἰκ. 20. Πήλινα ἀγγεῖα σκαφῆς εἰς Νίδου Χάνι.

ἄμμου καὶ καχλήκων τοῦ αἰγιαλοῦ, τὸ δὲ τοῦ μεγαλυτέρου 2 εἶναι ἐκ πλακῶν κυανοῦ σχιστολίθου. Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ διάταξις τῶν δύο καθαρισθέντων δωματίων εἶναι ἐπιμελεστάτη, αἱ παραστάδες τῶν θυρῶν εἶναι κατὰ τὸν γνωστὸν ἐκ τῶν ἄλλων κρητικῶν ἀνακτόρων τρόπον ἐξ ὀρθίων δοκῶν καὶ πηλοῦ ἀσβεστωμένου καὶ χρωματισμένου, καὶ ἐν γένει ἔχουσι τὴν τεχνικὴν τῶν κρητικῶν ἀνακτόρων.

Τὸ οἰκοδόμημα ὃν πιθανῶς τὸ μέγαρον τοῦ ἱγειμόνος τοῦ συνοικισμοῦ ἔχει καταστραφῆ δι’ ἰσχυροῦ πυρός, ὃς φαίνεται ἐκ τῶν εὑρεθέντων

πορφυρόχρου τιτανολίθου καὶ φέρει πλαστικὴν διακόσμησιν ἐνθυμίζουσαν τὸ Λέσβιον κυμάτιον· παρὰ τοὺς λαμπτῆρας εὑρίσκετο ἀμφορεὺς πήλινος ἐρυπωμένος, ἵσως ὁ τροφοδοτῶν δι’ ἔλαιον τοὺς παρακειμένους λαμπτῆρας· ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ δωματίου εὑρίσκοντο μεταξὺ τῶν μαύρων χωμάτων πολυάριθμοι μικροὶ κύαμοι (*vicia faba* L.)¹ μικρότεροι καὶ ἀπὸ τὰ κοινῶς

¹ Τοιοῦτοι μικροὶ κύαμοι εὑρέθησαν ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εἰς τὸ ἀνάκτορον Κνωσοῦ τῆς Ἀγίας Τριάδος.

λεγόμενα σήμερον Μισιριώτικα κουκιά τὰ τόσον ἀφθόνως καὶ σήμερον εἰσαγόμενα εἰς Κρήτην ἐξ Αἰγύπτου. Ἐκατοντάδες ἄπλων κυαθίσκων συνελέγησαν καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς σκαφῆς. Ἐκ τῶν δύο δωματίων προέρχονται καὶ τὰ ἐν τῇ εἰκόνι 20 πήλινα ἀγγεῖα, ἦτοι τὰ τρία ἐκ τῆς δωρεᾶς Ἀνεροδάψη, οἵ δύο μεγάλοι ἀμφορεῖς καὶ τὰ τρία ἄλλα μικρότερα. Εὑρέθη καὶ σκεῦος πήλινον ἔχον σχῆμα διπωροδόχης. Εἶναι πάντα τροχήλατα κατεσκευασμένα ἐκ πηλοῦ κιτρινωποῦ ἡλῶς καθαρισμένου καὶ καλῶς ὠπτημένου, φέρουσι δὲ καστανόχρουν διακόσμησιν μετὰ πολλῆς φυσικότητος καὶ οὐχὶ ἐσχηματοποιημένην. Τὰ ἐπὶ τεσσάρων εἰκονιζόμενα φυτά (ἀριθ. 1, 2, 4, 6) πιστεύω ὅτι εἰναι τὰ λεγόμενα σήμερον ἐν Κρήτῃ μαχαιρίδες (Erianthus Ravenna), τὰ τόσον ἀφθονα φυόμενα κατὰ τὸν ἔαρινον μῆνας ἐντὸς τῶν ἐσπαρμένων ἀγρῶν ἀποδίδοντα καὶ ὥραιον ἐρυθρὸν ἄνθος. Ἐκ τοῦ σχήματος τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν ἀγγείων τούτων καὶ ἐκ τῶν λαμπτήρων καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν κτισμάτων ἔχαγομεν ὅτι ταῦτα ἀνήκουσιν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ὑπερομινωϊκὴν Α' ἐποχὴν.

Οἱ μόνοι ἀσφαλὶς τρόποις τῆς ἐπὶ πλείονα χρόνον διατηρήσεως τῶν ἀνακτόρων θὰ ἦτο ἡ στέγασις τῶν σημαντικώτερων τούλαχιστον διαιμερισμάτων, ὡς ἐγένετο ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ κ. Evans εἰς τινα σημεῖα τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ, ἀλλ' εἰς τὰς σημερινὰς περιστάσεις τῆς μεγάλης ἐλλείψεως τῶν ἀπαραίτητων ὑλικῶν τὸ πρᾶγμα θεωρεῖται σχεδὸν ἀνέφικτον.

Μεραμπέλλον, Ἱεράπετρος, Σητεία, Πετράς.

Κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου μετέβην εἰς τὰς ἐπαρχίας Μεραμπέλλον, Ἱεράπετρον καὶ Σητείαν. Παραλαβὼν ἐξ Ἡρακλείου τεχνίτην τοῦ Μουσείου ἥλθον εἰς Πύργον, ὃπου τοῦ ἀνέθηκα τὴν διαλογήν καὶ μεταφορὰν ὅλων τῶν δοστράκων τοῦ πρωτομινωϊκοῦ τάφου, δι' ὧν καταρράθη κατόπιν ἐν τῷ Μουσείῳ ἡ συμπλήρωσίς τινων ἐκ τῶν σημαντικῶν ἀγγείων αὐτοῦ.

Εἰς Ἱεράπετρον διῆλθον τὴν κατασκευαζομένην ἀμάξιτὴν δόδον ἀπὸ Παχείας Ἀμμου εἰς τὴν κωμόπολιν, ἵνα παρατηρήσω μὴ τυχὸν κατὰ τὰς γενομένας ἐκχωματώσεις ἀνεφάνη τι, ἀλλ' ἡ ἐργασία ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ οὐδὲν παρουσιάσθη.

Μετὰ ταῦτα ἥλθον εἰς Λιμένα Σητείας, ὅπου είχον εἰδοποιηθῆ ὅτι ἐν τῷ Εἰρηνοδικείῳ είχον κατατεθῆ ἀρχαῖα ἀγγεῖα. Πράγματι εύρον ἔκει 24 πήλινα ἀγγεῖα καὶ σκεύη ρωμαϊκῶν χρόνων,

ἥτοι πινάκια, οἰνοχόας, λύχνους, κύπελλα, ὡν τὰ μὲν 18 εἴχε καταθέσει ὁ ἐργάτης Μιχαήλ Κουνελάκις, τὰ δὲ ἄλλα εἴχε κατάσχει ὁ εἰρηνοδίκης Σητείας ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἴδιοκτήτου τοῦ ἀγροῦ Σαλῆ Δερμιτζάκι. Πάντα προέρχονται ἐκ τῆς θέσεως «Κεφάλι» τοῦ χωρίου Πετρᾶ, καὶ εὑρέθησαν εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ εἰρημένου Δερμιτζάκι ὑπὸ τοῦ ἴδιου καὶ τῶν ἐργατῶν του ὡς ἔξηκριθωσα μεταβάς ἐπὶ τόπου, οἱ ἐργάται κατέστρεψαν κατὰ τὴν σκαφὴν καὶ ἄλλα πολλά, ὡν ἐφαίνοντο τὰ θραύσματα ἐν τῷ ἀγρῷ. Τὰ ἀγγεῖα εἴναι κοινὰ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀδιακόσμητα ρωμαϊκῶν χρόνων ἀξιοί λόγου διὰ τὸ σχῆμα τῶν είναι τρεῖς λύχνοι, ὡν δὲ εἰς δίμυξος, ἄλλος τρίμυξος καὶ δὲ τρίτος δεκάμυξος ἄλλος λύχνος εἴναι προφανῶς πρωτομινωϊκὸς ἢ μεσομινωϊκός, διότι εἴναι γνωστὸν ἐκ μικρᾶς σκαφῆς καὶ ἐρεύνης ἦν ἐνήργησεν εἰς Πετρᾶν ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικὴ Σχολὴ κατὰ τὸ 1901¹ ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα μινωϊκὸς συνοικισμός, οὐ φαίνονται πολλὰ λείψανα, τείχη καὶ δστρακα.

Ἐκ τῆς εὑρέσεως τῶν ρωμαϊκῶν ἀγγείων τεκμαιρόμεθα νῦν ὅτι εἰς Πετρᾶν ὑπῆρχε καὶ ρωμαϊκὸς συνοικισμός, ἀδηλον δῆμος ἀντὶ ἦτο κατὰ τὰ μέρη ταῦτα τιθεμένη "Ητεία (ἢ Σητεία) ἢ ἄλλη τις.

Ἐκ Σητείας ἥλθον εἰς Παχείαν Ἀμμον, ὅπου ἐπεθεώρησα τὰς ἀνασκαφὰς Γουρνιῶν καὶ Βασιλικῆς, ἀς φυλάττει καὶ καθαρίζει ὁ ἔκει φύλαξ.

Διειθών διὰ τῶν ἀνασκαφῶν Δρήρου καὶ Μαλίων ἐπανήλθον εἰς Ἡράκλειον.

Τύλισος, Ἄξος, Ρέθυμνον, Ἐλεύθερνα, Χανία.

Προκειμένου νὰ μεταβῶ εἰς Ρέθυμνον καὶ Χανία κατὰ τὸν Ὁκτώβριον πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν Μουσείων καὶ ἐκτέλεσιν παραγγελιῶν τοῦ Σ. Υπουργείου ἥλθον πρῶτον εἰς Τύλισον, ὅπου ἐπεθεώρησα τὴν ἔκει ἀνασκαφὴν καὶ καθάρισα τὰ δρια τοῦ περιόδου αὐτῆς, δινοὶ οἱ περίοικοι ἔχοντες τὴν τάσιν κατὰ μικρὸν νὰ σφετερίζωνται, ἔλαθον δὲ τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὸν καθαρισμὸν αὐτῆς, τὴν συμπλήρωσιν τῆς δενδροφυτεύσεως καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ ἔκει φυλακέον.

Ἐκεῖθεν ἥλθον εἰς Ἄξον, ὅπου πρὸ 19 ἐτῶν ἡ Ιταλικὴ ἀρχαιολογικὴ ἀποστολὴ είχεν ἐκτελέσει ἀνασκαφὰς καὶ είχεν ἀποκαλύψει τὰ ὀλίγα σωζόμενα ἔχνη ναοῦ Ἀφροδίτης ἐλληνικῶν ἀρ-

¹ British School Annual VIII (1901 - 1902) σελ. 282 - 285 εἰκ. 1 - 5. Ο λύχνος είναι δὲ αὐτός πρὸς τὸν εἰκονιζόμενον αὐτόθι ἐν εἰκόνι 4.

χαῖκῶν χρόνων, καὶ εὗρε τὰ ἀρχαῖκὰ πήλινα εἰδῶλα τῆς Ἀφροδίτης· Ἀστάρτης καὶ τὰ ὄραῖα χαλκᾶ ἀναθηματικὰ ὅπλα, ἡτοι κράνος, μίτρας καὶ δόρυ τὰ φυλαττόμενα σήμερον ἐν τῷ Μουσείῳ Χανίων. Μὴ ὑπάρχοντος φύλακος ἐν Ἀξῷ δὲ ιδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ πρὸ πολλῶν ἔτῶν διέλυσε τὰ φαινόμενα μέρη τοῦ ναοῦ καὶ ἔχρησιμοποίησε τὸν χῶρον πρὸς σποράν· ἡ πρᾶξις κατηγγέλθη τῇ ὑποδεξεῖ μον ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ Ρεθύμνης, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἔθεωρησε τὴν πρᾶξιν παραγεραμένην καὶ τὸν ἀπῆλλαξεν.

Ἐν Ρεθύμνῳ ἐπεθεώρησα τὸ ἔκει μικρὸν Μουσείον καλῶς συντηρούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Πετρουλάκι, εἰς ὃν ἔδωκαν ὀδηγίας σχετικάς πρὸς τὴν καλυτέραν τοποθέτησιν καὶ δελτογράφησιν τῶν ἀρχαίων.

Ἐκ Ρεθύμνου μετέβημεν μετὰ τοῦ ἔκει νομομηχανικοῦ κ. Λιμπρίτου πρὸς ἔξετασιν τῶν στερεωτικῶν ἐργασιῶν τῶν γενομένων εἰς τὴν ἀρχαίαν γέφυραν Ἐλευθέρην ὑπὸ τοῦ ἐργολάθου Βογιατζάκι. Ἐξετάσαντες καλάς τὰς γενομένας ἐργασίας εὑρομεν αὐτὰς καλῶς γενομένας καὶ ἀπεράνθημεν δι’ ἐκθέσεως, ἥν ἀπεστείλαμεν εἰς τὸ Σ. Ὑπουργείον, ὑπὲρ τῆς δριστικῆς παραλαβῆς αὐτῶν. Διὰ τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἀρχούντως ἔξησφαλίσθη ἡ διατήρησις τοῦ σημαντικοῦ τούτου ἀρχιτεκτονικοῦ μνημείου ἐλληνικῶν χρόνων.

Ἐκ Ρεθύμνου ἤλθον εἰς Χανία. Ὁ τέως ἐπιμελητής τοῦ ἔκει Μουσείου γυμνασιάρχης Κ. Λάσκαρις εἶχε μετατεθῆ εἰς Σύρον, παραδοὺς διὰ πρωτοκόλλου τὸ Μουσείον εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Γεράσιμον Πιερομοπόνην. Εὐρὼν αὐτὸν πρόδυμον πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἐπιμελητείας προέτεινα αὐτὸν ὡς τοιοῦτον, καὶ μετὰ τινας ἡμέρας διωρίσθη καὶ ἀνέλαβε καθήκοντα.

Κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἀπησχολήθην μὲ τὸ ζῆτημα τῆς κατεδαφίσεως τῶν ἐνετικῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἥν ἐπιδιώκει ὁ δῆμος Χανίων κατόπιν ψηφίσματος τῆς ἐλληνικῆς Βουλῆς. Ἡ Γενικὴ Διοίκησις Κρήτης κατήρτισε κατόπιν τούτων ἐπιτροπείαν ἐκ τῶν δύο ἐν Κρήτῃ ἐφόρων τῶν ἀρχαιοτήτων, τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς Παιδείας ἐν Κρήτῃ, ἐνὸς λατροῦ καὶ τοῦ νομομηχανικοῦ Χανίων, ἵνα γνωμοδοτῆσῃ ποῖα μέρη τῶν τειχῶν ἔχουσιν ἀρχαιολογικὴν καλλιτεχνικὴν ἡ ίστορικὴν ἀξίαν καὶ ποῖα οὐχί, ἵνα κατεδαφισθῶσιν. Ἀφ’ οὐ πρῶτον ἐγὼ κατὰ μόνας περιῆλθον καὶ ἔξετασα τὰ τείχη τὰ εἰσέτι σωζόμενα, περιήλθομεν αὐτὰ κατόπιν πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπείαν (πλὴν τοῦ ἐφόρου κ. Χατζιδάκι μὴ δυνηθέντος νὰ ἔλθῃ εἰς Χανία). Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἡ συνεδρία, ἐνθα συνεζητήθη ἐνδέως τὸ ζῆτημα· καὶ τὰ μὲν τρία

μέλη τῆς ἐπιτροπείας ἀπεφάνθησαν ὅτι χάριν λόγων καλλωπιστικῶν καὶ ὑγιεινῶν δύνανται νὰ κατεδαφισθῶσι, ἐγὼ δημιούργησαν ἐπέπει νὰ διατηρηθῶσι ἐφ’ ὅσον εἶναι δυνατόν, καὶ ὅτι οὐδαμῶς δέον νὰ λαμβάνωνται ἀποφάσεις περὶ ἀθρόας κατεδαφίσεως, καὶ μόνον ἐφ’ ὅσον παρουσιάζεται σπουδαία καὶ ἀπαραίτητος ἀνάγκη εἴτε λόγω συγκοινωνίας εἴτε δι’ ἔκτελεσιν ἔργου μεγάλης κοινωνικῆς ὀφελείας νὰ γίνεται σκέψις πῶς εἶναι δυνατὸν ἄνευ σοθαρᾶς βλάβης τῶν μνημείων νὰ ἔξοικονομῆται τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦτο πάντοτε κατόπιν γνωμοδοτήσεως τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ οἰκείου Ὑπουργείου. Τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπείας μετείβασεν δὲ προεδρεύσας τῆς ἐπιτροπείας ὅπου δεῖ. Ὁ κ. Χατζιδάκις λαβὼν γνῶσιν τῆς γνωμοδοτήσεως τῆς ἐπιτροπείας ἔστειλε κατόπιν καὶ τὴν ἰδικήν του γνώμην περὶ μὴ κατεδαφίσεως τῶν τειχῶν.

Κουνάβοι - Ζαγουριάνοι, Ἐλτυνναιεῖς.

Κατὰ τέλη Αὐγούστου 1918 κατασκευαζομένης διακλαδώσεως ἀμάξιτῆς ὁδοῦ φερούσης εἰς τὸ μετόχιον Ζαγουριάνου τοῦ χωρίου Κουνάβων Πεδιάδος (14^{1/2}, χιλιόμετρα ἐξ Ἡρακλείου) εὑρέθησαν κατὰ τὴν ἐκχωμάτωσύ τῆς ὁδοῦ εἰς βάθος δύο περίπου μέτρων ξεστοὶ λίθοι πώρινοι, ἐν κιονόκρανον δωρικοῦ ρυθμοῦ λίαν ἀρχαῖκὸν καὶ πλάκες περιέχουσαι ἐπιγραφάς. Ὁ ἐργολάθος καὶ ὁ ἐπιστάτης τῆς ὁδοῦ εἰδοποίησαν ἀμέσως τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν, μετέβην δὲ καὶ ἔξετασα τὸν χῶρον καὶ παρέλαβον τὸ κιονόκρανον καὶ τοὺς ἐνεπιγράφους λίθους. Ἡ ἐργασία τοῦ ἐργολάθου εἶχε λήξει, ὑπελείπετο δὲ ἡ σκιρρόστρωσίς τῆς κοπείσης δόδον. Διὰ τοῦτο ἐθεώρησα καλὸν πρὸ τοῦ καλύψη διὰ τῆς σκιρροστρώσεως εὑρισκόμενα τυχόν ἄλλου ἀρχαίαν νὰ ἐνεργήσω δοκιμαστικὴν σκαφήν εἰς τὴν ὁδόν. Ταύτην ἔξετέλεσα ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀνοίξας τάφρον μήκους 21 μέτρων καὶ πλάτους δύο· ἐφάνησαν μόνον τρία τοιχία διασταροῦντα κατὰ μικρὰς ἀποστάσεις λοξῶς τὴν τάφρον, καὶ προερχόμενα ἐκ τῶν θεμελίων οὐχὶ μεγάλων κτισμάτων· κατὰ χώραν ἐνρέθη κτιστὴ βάσις καὶ ἐπ’ αὐτῆς ὁ κατώτερος σπόνδυλος μικροῦ ἀρφαβδώτου κίονος ὑψους 20 ἑκατ. καὶ διαμέτρου 38 ἑκατοστ. Κινητὰ πράγματα εὑρέθησαν θραύσματα πίθων ἐλληνικῶν χρόνων καὶ διστρακα ἔχοντα τὴν μέλαιναν λαμπράν γάνωσιν τῆς ἐλληνικῆς κεραμευτικῆς. Τὰ πενιχρὰ κτίσματα ἐκαλύφθησαν ἐκ νέου, καὶ ἐμεινεν ἐλευθέρα ἡ ὁδὸς νὰ σκιρροστρωθῇ. "Αν δὲ μικρὸς δωρικὸς ναός,

ἔξ οὖ προέρχεται τὸ κιονόκρανον καὶ πιθανώτατα καὶ ἡ ἐπιγραφή, ἔκειτο κατὰ τὴν ἀνασκαφεῖσαν ὁδόν, τότε κατεστράφη τελείως εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν, ἀλλ᾽ ἵσως τὰ εὑρεθέντα ἀρχαῖα κατεκύλισαν ἐκ τοῦ παρακειμένου πρὸς νότον ὑψηλοτέρου ἄγρου, ἔνθα πρέπει νὰ γίνῃ ἀλληλοκαταστικὴ σκαφῆ.

Ἄξιολογωτάτη εἶναι ἡ ἐπὶ μεγάλης πλακὸς ἀρχαῖη ἐπιγραφή, ἣν πρόκειται νὰ δημοσιεύσωμεν ἴδιαιτέρως.¹ Ἐχει μῆκος 2,50 μέτρων καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 11 στίχους γραμμάτων βουστροφηδόν κεχαραγμένων ἀτυχῶς ὁ λίθος ἔχει ὑποστῆ βλάβην καὶ πολλὰ τῶν γραμμάτων ἔχουσιν ἀφανισθῆ. Εἶναι τεμάχιον νόμου περὶ οἰκιῶν, καὶ ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Μ. Ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος, ἔχει δὲ πολὺ τὸ διαφέρον καὶ ἀπὸ παλαιογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς καὶ πραγματικῆς ἀπόψεως. Ἀναφέρει Ἐλινναῖς, καὶ οὕτως μανθάνομεν ὅτι ἡ πόλις Ἐλινναί ἡ Ἐλιννα, ἡς ἐγνωρίζομεν τοὺς κατοίκους ἐκ δύο μεταγενεστέρων ἐπιγραφῶν¹ ἔκειτο ἐνταῦθα. Πρόγαματι πολλὰ σημεῖα ἀρχαῖας πόλεως φαίνονται εἰς νοῦς περὶ τὸ μετόχιον Ζαγουριάνους ἄγρους, οἱ δὲ περίοικοι καλοῦσι καὶ σήμερον τὴν θέσιν Ἐλιηνιά, καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔξηγον μεγάλους ξεστοὺς λίθους ἔκ τῶν πέριξ ἄγρῶν.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης 30 Ἀπριλίου 1919.

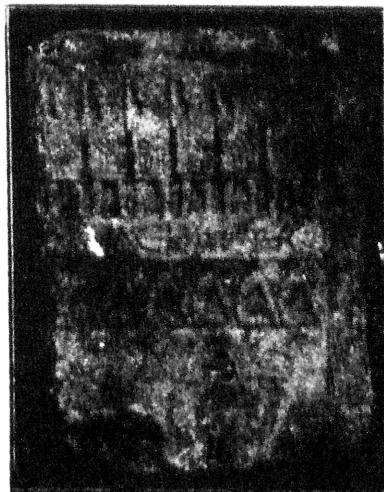
ΣΤΕΦ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΙΑ' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Λύκιον ἀνάγλυφ. εἰς δώδεκα θεοὺς (εἰκ. 21).

Ὀρθογώνιος πλάκης ἐκ σκληροῦ πωρολίθου δεξιὰ ἀποκεκρουμένη. Ἀριστερὰ φαίνεται ὅτι εἶχε περιθριόν τι, ὅπερ εἶναι νῦν ἐν μέρει ἀποκεκρουμένον. Ἡ κάτω ἀριστερὰ γωνία, ὡς καὶ τὸ κάτω μέρος τῆς ἐπιφανείας εἶναι βεβλαμμένα. "Υψος 0,38, πλάτ. 0,29, πάχ. 0,045. Διαιρεῖται εἰς δύο ζώνας χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων δι' ἐπιγράφου ταινίας μεταξὺ αὐτῶν. Ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ζώνῃ εἰκονίζονται ἔξ ἀνδρικαὶ μορφαὶ δρθιαι κατ' ἐνώπιον, κρατοῦσαι διὰ τῆς δεξιᾶς πρὸς τὰ δάνω δόρυ, οὗτονος ἡ μὲν τριγωνικὴ

αἵχμὴ ἔξεχει ὑπεράνω τοῦ δόμου μέχρι τοῦ ὑψους τῆς κεφαλῆς, τὸ δὲ κάτω μέρος παραμένει ἀδηλον κάτω τοῦ γόνατος. Εἶναι ἐνδεδυμέναι βραχὺν μέχρι τῶν γονάτων καθήκοντα χιτῶνα διακρινόμενον διὰ τῶν καθέτων παραλλήλων πυκνῶν γραμμῶν, αἵτινες δηλοῦσι πτυχάς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ βραχύτερον τι ἐπίβλημα, ἵσως χλαμύδα, σχηματίζον πλαγίας παραλλήλους πτυχάς πρὸς τὴν ἀριστερὰν αὐτῶν μασχάλην. Δεξιὰ τῶν μορφῶν τούτων ὑπάρχει κανὼν χωρίζων αὐτὰς ἀπὸ

Εἰκ. 21. Λύκιον ἀνάγλυφον δώδεκα θεῶν.

ἐτέρας μορφῆς, ἡς σώζεται μόνον μέρος. Καὶ αὗτη ἵσταται καὶ κρατεῖ δόρυ, φοροῦσα βραχὺν χιτῶνα, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον διατεθειμένον.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ζώνῃ εἰκονίζονται Ισάριθμα πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας μορφὰς ζῷα καθήμενα ἐπὶ τῶν διποσθίων ποδῶν μὲν δρθιον τὸ σῶμα καὶ παριστῶντα πιθανώτατα κῦνας. Περαιτέρω δεξιὰ σώζεται μόνον λείψανον παραστάδος, ἡς διαχρίνεται τὸ δρθιογώνιον ἐπίκρανον.

Μεταξὺ τῶν δύο ζωνῶν ὑπάρχει ἐπιγραφή :

Δώδεκα θεοῖς·

Κάτω δὲ ὑπὸ τὴν ζώνην τῶν ζῷων ἡ ἐπιγραφή :

Ε λ ο ν θ . . .

Τὰ ἀνάγλυφα οὐδεμίαν ἡ ἐλαχίστην ἔχουσι πλαστικότητα: μόλις ἔξερχονται τοῦ βάθους τοῦ λίθου, ἡ μᾶλλον ὁ λίθος εἶναι βαθύτερον ἐσκαμμένος περὶ τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν, αἵτινες οὕτω φαίνονται ὥσει ἡσαν ἐπὶ σανίδος ἐγλυμέναι. Πᾶσαι ἔχουσι τὸν αὐτὸν τύπον ἐπαναλαμβανόμενον κατὰ σειράν, τῶν μὲν ἀνδρῶν

¹ ΕΛΤΥΝΑΙΕΙΣ ἀναγράφονται εἰς τὴν συνθήκην 30 χρητικῶν πόλεων τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένη Β' κατὰ τὸ ἔτος 183 π. Χ. (Museo Italiano vol. II σελ. 181 ἔξ.).

ΕΛΤΥΝΙΟΙ φέρονται εἰς ἐπιγραφὴν κρητικὴν εὑρεθεῖσαν ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ἐπὶ Μαιάνδρῳ (Blass, Kret. Inschriften 5152 καὶ Kern, Die Inschriften von Magnesia 1900).